

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ

మహర్షి వేదవ్యాసప్రణీతం శ్రీమద్భాగవతమహాపురాణం

॥ ద్వితీయస్కంధే దశమోఽధ్యాయః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ

శ్రీమద్భాగవతమహాపురాణం

॥ ద్వితీయస్కంధే దశమోఽధ్యాయః ॥

శ్రీశుక ఉవాచ

అత్ర సర్గో విసర్గశ్చ స్థానం పోషణమూతయః |

మన్వంతరేశానుకథా నిరోధో ముక్తిరాశ్రయః || 1 ||

దశమస్య విశుద్ధ్యర్థం నవానామిహ లక్షణం |

వర్ణయంతి మహాత్మానః శ్రుతేనార్థేన చాంజసా || 2 ||

భూతమాత్రేంద్రియధియాం జన్మ సర్గ ఉదాహృతః |

బ్రహ్మణో గుణవైషమ్యాద్విసర్గః పౌరుషః స్మృతః || 3 ||

స్థితిర్వైకుంఠవిజయః పోషణం తదనుగ్రహః |

మన్వంతరాణి సద్ధర్మ ఊతయః కర్మవాసనాః || 4 ||

అవతారానుచరితం హరేశ్చాస్యానువర్తినాం |

సతామీశకథాః ప్రోక్తా నానాఖ్యానోపబృంహితాః || 5 ||

నిరోధోఽస్యానుశయనమాత్మనః సహ శక్తిభిః |

ముక్తిర్హిత్వాన్యథారూపం స్వరూపేణ వ్యవస్థితిః || 6 ||

ఆభాసశ్చ నిరోధశ్చ యతశ్చాధ్యవసీయతే |

స ఆశ్రయః పరం బ్రహ్మ పరమాత్మేతి శబ్ద్యతే || 7 ||

యోఽధ్యాత్మికోఽయం పురుషః సోఽసావేవాధిదైవికః |
యస్తత్రోభయవిచ్ఛేదః పురుషో హ్యధిభౌతికః || 8 ||

ఏకమేకతరాభావే యదా నోపలభామహే |
త్రితయం తత్ర యో వేద స ఆత్మా స్వాశ్రయాశ్రయః || 9 ||

పురుషోఽండం వినిర్భిద్య యదాసౌ స వినిర్గతః |
ఆత్మనోఽయనమన్విచ్ఛన్నపోఽస్రాక్షీచ్ఛుచిః శుచీః || 10 ||

తాస్వవాత్సేత్ స్వస్పృష్టాసు సహస్రపరివత్సరాన్ |
తేన నారాయణో నామ యదాపః పురుషోద్భవాః || 11 ||

ద్రవ్యం కర్మ చ కాలశ్చ స్వభావో జీవ ఏవ చ |
యదనుగ్రహతః సంతి న సంతి యదుపేక్షయా || 12 ||

ఏకో నానాత్వమన్విచ్ఛన్ యోగతల్పాత్ సముత్థితః |
వీర్యం హిరణ్మయం దేవో మాయయా వ్యస్పృజత్ త్రిధా || 13 ||

అధిదైవమథాధ్యాత్మమధిభూతమితి ప్రభుః |
యధైకం పౌరుషం వీర్యం త్రిధాభిద్యత తచ్ఛృణు || 14 ||

అంతఃశరీర ఆకాశాత్ పురుషస్య విచేష్టతః |
ఓజః సహో బలం జజ్ఞే తతః ప్రాణో మహానసుః || 15 ||

అనుప్రాణంతి యం ప్రాణాః ప్రాణంతం సర్వజంతుషు |
అపానంతమపానంతి నరదేవమివానుగాః || 16 ||

ప్రాణేన క్షిపతా క్షుత్ తృడంతరా జాయతే ప్రభోః |
పిపాసతో జక్షతశ్చ ప్రాజ్ఞుఖం నిరభిద్యత || 17 ||

ముఖతస్తాలు నిర్భిన్నం జిహ్వ తత్రోపజాయతే |
తతో నానారసో జజ్ఞే జిహ్వయా యోఽధిగమ్యతే || 18 ||

వివక్షోర్ముఖతో భూమ్నో వహ్నిర్వాగ్ వ్యాహృతం తయోః |
జలే వై తస్య సుచిరం నిరోధః సమజాయత || 19 ||

నాసికే నిరభిద్యేతాం దోధూయతి నభస్వతి |
తత్ర వాయుర్గంధవహో ఘ్రాణో నసి జిఘృక్షతః || 20 ||

యదాఽఽత్మని నిరాలోకమాత్మానం చ దిదృక్షతః |
నిర్భిన్నే హ్యక్షిణీ తస్య జ్యోతిశ్చక్షుర్గుణగ్రహః || 21 ||

బోధ్యమానస్య ఋషిభిరాత్మనస్తజ్జిఘృక్షతః |
కర్ణౌ చ నిరభిద్యేతాం దిశః శ్రోత్రం గుణగ్రహః || 22 ||

వస్తునో మృదుకాఠిన్యలఘుగుర్వోష్ణశీతతాం |
జిఘృక్షతస్త్యజ్ నిర్భిన్నా తస్యాం రోమమహీరుహః |
తత్ర చాంతర్బహిర్వాత్స్తచా లభ్యగుణో వృతః || 23 ||

హస్తౌ రురుహతుస్తస్య నానాకర్మచిక్రీర్షయా |
తయోస్తు బలమింద్రశ్చ ఆదానముభయాశ్రయం || 24 ||

గతిం జిగీషతః పాదౌ రురుహతేఽభికామికాం |
పద్భ్యాం యజ్ఞః స్వయం హవ్యం కర్మభిః క్రియతే నృభిః || 25 ||

నిరభిద్యత శిశ్నో వై ప్రజానందామృతార్థినః |
ఉపస్థ ఆసీత్ కామానాం ప్రియం తదుభయాశ్రయం || 26 ||

ఉత్సిస్పక్షోర్థాతుమలం నిరభిద్యత వై గుదం |
తతః పాయుస్తతో మిత్ర ఉత్సర్గ ఉభయాశ్రయః || 27 ||

ఆసిస్సప్సోః పురః పుర్యా నాభిద్వారమపానతః |
తత్రాపానస్తతో మృత్యుః పృథక్త్వముభయాశ్రయం || 28 ||

ఆదిత్సోరన్నపానానామాసన్ కుక్ష్యంత్రనాడయః |
నద్యః సముద్రాశ్చ తయోస్తుష్టిః పుష్టిస్తదాశ్రయే || 29 ||

నిదిధ్యాసోరాత్మమాయాం హృదయం నిరభిద్యత |
తతో మనస్తతశ్చంద్రః సంకల్పః కామ ఏవ చ || 30 ||

త్వక్చర్మమాంసరుధిరమేదోమజ్జాస్థిధాతవః |
భూమ్యప్తేజోమయాః సప్త ప్రాణో వ్యోమాంబువాయుభిః || 31 ||

గుణాత్మకానీంద్రియాణి భూతాదిప్రభవా గుణాః |
మనః సర్వవికారాత్మా బుద్ధిర్విజ్ఞానరూపిణీ || 32 ||

ఏతద్భగవతో రూపం స్థూలం తే వ్యాహృతం మయా |
మహ్యదిభిశ్చావరణైరప్టభిర్బహిరావృతం || 33 ||

అతః పరం సూక్ష్మతమమవ్యక్తం నిర్విశేషణం |
అనాదిమధ్యనిధనం నిత్యం వాఙ్మనసః పరం || 34 ||

అమునీ భగవద్రూపే మయా తే అనువర్ణితే |
ఉభే అపి న గృహ్ణాంతి మాయాస్పృష్టే విపశ్చితః || 35 ||

స వాచ్యవాచకతయా భగవాన్ బ్రహ్మరూపధృక్ |
నామరూపక్రియా ధత్తే సకర్మాకర్మకః పరః || 36 ||

ప్రజాపతీన్మనూన్ దేవాన్పషీన్ పితృగణాన్ పృథక్ |
సిద్ధచారణగంధర్వాన్ విద్యాధ్రాసురగుహ్యకాన్ || 37 ||

కిన్నరాస్పరసో నాగాన్ సర్పాన్ కింపురుషోరగాన్ ।
మాతృరక్షః పిశాచాంశ్చ ప్రేతభూతవినాయకాన్ ॥ 38 ॥

కూష్మాండోన్మాదవేతాలాన్ యాతుధానాన్ గ్రహానపి ।
ఖగాన్ మృగాన్ పశూన్ వృక్షాన్ గిరీన్ నృప సరీసృపాన్ ॥ 39 ॥

ద్వివిధాశ్చతుర్విధా యేఽన్యే జలస్థలనభౌకసః ।
కుశలాకుశలా మిశ్రాః కర్మణాం గతయస్త్విమాః ॥ 40 ॥

సత్త్వం రజస్తమ ఇతి తిస్తః సురన్యనారకాః ।
తత్రాప్యేకైకశో రాజన్ భిద్యంతే గతయస్త్విధా ।
యదైకైకతరోఽన్యాభ్యాం స్వభావ ఉపహన్యతే ॥ 41 ॥

స ఏవేదం జగద్ధాతా భగవాన్ ధర్మరూపధృక్ ।
పుష్టాతి స్థాపయన్ విశ్వం తిర్యజ్నరసురాత్మభిః ॥ 42 ॥

తతః కాలాగ్నిరుద్రాత్మా యత్స్పృష్టమిదమాత్మనః ।
సన్నియచ్ఛతి కాలేన ఘనానీకమివానిలః ॥ 43 ॥

ఇత్థంభావేన కథితో భగవాన్ భగవత్తమః ।
నేత్థంభావేన హి పరం ద్రష్టుమర్హంతి సూరయః ॥ 44 ॥

నాస్య కర్మణి జన్మాదౌ పరస్యానువిధీయతే ।
కర్తృత్వప్రతిషేధార్థం మాయయాఽఽరోపితం హి తత్ ॥ 45 ॥

అయం తు బ్రహ్మణః కల్పః సవికల్ప ఉదాహృతః ।
విధిః సాధారణో యత్ర సర్గాః ప్రాకృతవైకృతాః ॥ 46 ॥

పరిమాణం చ కాలస్య కల్పలక్షణవిగ్రహం ।
యథా పురస్తాద్వ్యాఖ్యాన్యే పాద్యం కల్పమథో శృణు ॥ 47 ॥

శౌనక ఉవాచ

యదాహ నో భవాన్ సూత క్షత్తా భాగవతోత్తమః |
చచార తీర్థాని భువస్త్వక్త్వా బంధూన్ సుదుస్త్వజాన్ || 48 ||

కుత్ర కౌషారవేస్త్వస్య సంవాదోఽధ్యాత్మసంశ్రితః |
యద్వా స భగవాంస్త్వస్మై పృష్టస్త్వత్త్వమువాచ హా || 49 ||

బ్రూహి నస్త్దిదం సౌమ్య విదురస్య విచేష్ఠితం |
బంధుత్యాగనిమిత్తం చ తథైవాగతవాన్ పునః || 50 ||

సూత ఉవాచ

రాజ్ఞా పరీక్షితా పృష్టో యదవోచన్మహామునిః |
తద్వోఽభిధాస్యే శృణుత రాజ్ఞః ప్రశ్నానుసారతః || 51 ||

|| ఇతి శ్రీమద్భాగవతే మహాపురాణే వైయాసక్యామష్టాదశ
సాహస్ర్యాం పారమహంస్యాం సంహితాయాం ద్వితీయస్కంధే
పురుషసంస్థానువర్ణనం నామ దశమోఽధ్యాయః ||